

Japonský jazyk V 1. přednáška

JAPONSKÉ SLOVESO - shrnutí

1. souhlásková slovesa:

kmen se končí na souhlásku: *kak-*, *jom-*, *kaer-* (= jde domů)

2. samohlásková slovesa

kmen se končí na samohlásku: *mi-*, *tabe-*, *kae-* (=změní)

3. nepravidelná slovesa – jenom dvě: *suru*, *kuru*

Tvary sloves:

I. pět základů

1. kaka	mi	tabe	se/ši	ko
2. kaki	mi	tabe	ši	ki
3. kaku	miru	taberu	suru	kuru
4. kake	mire	tabere	sure	kure
5. kako	mijo	tabejo	sejo/šijo	kojo

4. základ slouží na připojení **podmínkové** přípony *-ba*. U souhláskových je to také **rozkaz** („*kake!*“ (rozkaz u samohláskových: *mijo!* (jemnější), *miro!* (tvrďší!)).

5. základ je – s prodloužením finálního *-o* – **vybízející pravděpodobnostní** tvar 1. osoby v obyčejném stylu (*kakó* v obyčejném stylu = *kakimašó* ve zdvořilém stylu). Znamená:

- 1. osobu **singuláru**: nabízím se, že napíšu

- 1. osobu **plurálu**: pobídnutí – napišme

5. základ u nepravidelných sloves:

- *sejo*, *kojo* (*koi*) = **rozkaz**

- *šijó*, *kojó* = **vybízející pravděpodobnostní** tvar 1. osoby

II. pozměněný 2. základ

přípona *-te*, *-ta* se u souhláskových sloves (kromě sloves na *-S*) připojuje **ne na 2.** základ, ale na jeho modifikovanou, pozměněnou verzi:

slovesa na *-K*: *kaki-* → *kai-* + *-te*

slovesa na *-G*: *kagi-* → *kai-* + *-de*

slovesa na *-T*: *kači-* → *kat-* + *-te*

slovesa na *-N*: *šini-* → *šin-* + *-de*

slovesa na *-B*: *jobi-* → *jon-* + *-de*

slovesa na *-M*: *jomi-* → *jon-* + *-de*

slovesa na *-R*: *kari-* → *kat-* + *-te*

slovesa na *-*W* (買 ۆ): *kai-* → *kat-* + *-te*

ale:

slovesa na *-S*: *hanasi-* + *-te*

PŘECHODNOST – DVOJICE SLOVES v japonštině

Specifikum japonštiny je, že velká část sloves vytváří dvojice, z nichž jeden člen je přechodný („vt“) a druhý nepřechodný („vi“).

Porovnání jazyků:

1. čeština, slovenština: U nás často přechodnost vyjadřují dvě různá slovesa:

Žena dopis **spálila**. – Dopis **shořel**.

2. angličtina: často vyjádří obě stejným slovesem:

The woman **burnt** the letter. – The letter **burnt**.

3. japonština: má na to přechodnostní dvojici **jaku – jakeru**:

Džosei-wa tegami-**wo jaita**. – Tegami-**ga jaketa**.

U nás se dvojice někdy vytvoří přidáním „se“ k podmětovému (nepřechodnému) členu:

otočím (koho-co) – **otočím se**

to by v japonštině bylo:

mukeru - muku

Terminologie:

V angličtině se využívá terminologie založená na latině: vt (verbum transitivum = sloveso přechodné), vi (verum intransitivum = sloveso nepřechodné). S tímto označením se setkáváte i ve slovnících. Tyto výrazy znamenají, že u přechodného slovesa vlastně „děj přechází z podmětu na předmět“ (např. *spálila*). U nepřechodného slovesa děj nikam nepřechází, zůstává na podmětu (např. *shořel*).

V naší gramatické terminologii, kdy slovanské sloveso je vazebně hodně komplikované, s možností vazby s několika pády, je terminologie následující:

-Slovesa, která nemají žádný předmět, se nazývají „podmětová“ (shořet, jít, stát).

-Slovesa, která mají předmět, jej mohou mít:

v akuzativu (spálit *co*, hodit *co*) – „přechodná“

v jiném pádu (pomoci *komu*, hodit *čím*) – „nepřechodná“

V japonštině má většina sloves předmět v akuzativu – i taková, která u nás mají jiný pád, např.

pomoci *komu* - v japonštině (*dare-dare*)-**wo tasukeru**

Je ale menší skupina sloves, které nemají akuzativ, ale dativ:

(*nani-nani/dare-dare*)-**ni akogareru** = toužit (po kom-čem)

Tyto slovesa bychom striktně podle naší teorie nazývali „nepřechodná“, ale nejde o podmětová slovesa (hořet, jít, stát), jenom o slovesa s předmětem v jiném pádu než akuzativu. Proto je potřeba si být těchto terminologických rozdílů vědomi. Každopádně, když budeme mluvit o slovesech „přechodných – nepřechodných“ nebo „předmětových – podmětových“, budeme mít na mysli přechodnostní dvojice, jež japonské slovesa tvoří.

NB: ve dvojicích budu zpravidla uvádět nejdřív sloveso nepřechodné (= bez akuzativního předmětu), a na druhém místě sloveso přechodné (podmětové) (= s akuzativním předmětem):

jakeru - jaku

muku - mukeru

Za akuzativní předmět se nepovažuje použití *-wo* ve funkci místa pohybu (miči-**wo** aruku). Aruku je podmětové sloveso, a *-wo* je jenom příslovečné určení místa, ne předmět.

Ode dneška se snažte učit každé sloveso spolu s jeho opačnou dvojicí. Znamená to, vyhledat si u každého nového slovesa, jaký (a jestli) má přechodnostní protějšek. Je důležité si zapamatovat, který člen je předmětový, a který podmětový. Pokud to používáte nesprávně, působí to v japonštině stejnou neohrabanost, jako kdybychom v češtině řekli **Žena shořela dopis*, nebo **Dopis spálil*. Porozumí Vám, ale není to správně.

Proto je důležité ke každému členu dvojice si zafixovat pádovou příponu:

„-wo jaku“ - „-ga jakeru“
 „-wo mukeru“ – „-ga muku“

Cvičení 1: Přeložte:

1. Děvčátko *spálilo* sirku.
2. Sirka *shořela*.
3. Učitelka ikebany *otočila* tvář k váze.
4. Tvář učitelky ikebany *se otočila* k váze.
5. Rodina *shazovala* ořechy se stromu. (vlašské ořechy: *kurumi*)
6. Ořechy *padali* se stromu.

(Poznámka: „otloukat“ ořechy (tyčí, aby padali) se může vyjádřit složeným slovesem: (bó-de) tataki-otosu.)

Morfologicky se přechodnostní dvojice dají rozdělit do několika skupin:

I. podmětový člen je na **-aru**

1. hadžimeru – hadžimararu

II. předmětový tvar má **-s-**

1. otosu – očiru

2. noseru – noru

3. dasu – deru

4. kosu – koeru

5. kowasu - kowareru

NB:

Dvojice kosu-koeru je podivuhodná, protože obě slovesa mohou mít -wo a význam je téměř stejný.

Moje chápání je takové, že u "koeru" je to "wo" ne předmět, ale příslovečné určení (podobně jako u "miči-wo aruku"), zatím co u "kosu" jde o předmět. Ale významově v nich velký rozdíl není, až na to, že, podle mých zkušeností, se dneska více (v mluvené řeči?) používá "koeru", zatímco "kosu" je spíš výjimečné.

Ale zase, "kosu" se vyskytuje v běžné složenině "nori-kosu" (nevystoupit na své zastávce, zapomenout vystoupit, sl. previezť sa). Podobná složenina „nori-koeru“ zase znamená překonat (překážku, problém). U této složeniny je silněji vidět, že „-kosu“ má více přechodný odstín než „-koeru“.

III. dvojice na **eru – u** jsou zrádné!

1. u malé skupinky sloves, vyjadřujících ničení, zkázu, zánik, je předmětové na **-u**
 jaku – jakeru = pálí - hoří
 saku – sakeru = trhá – trhá se
 muku – mukeru = loupe (sl. *šúpe* – např. šupku, kůži, skořápku vejce, povrchovou vrstvu) – loupe se

Např: Džagaimo-no kawa-wo muita = Oloupal brambory

Hifu-ga muketa = Loupala se mu pokožka

NB:

jabuku, jaburu – jabureru = trhá, rozpukává – trhá se, puká

2. větší skupinu tvoří slovesa, u nichž je to naopak:

mukeru - muku = obrátí, otočí – obrátí se, otočí se

IV. sloveso *owaru* se často používá v obou významech (skončí i skončí se), ale jeho úplná dvojice je:

oeru - owaru = skončí (koho/co) - skončí (se – kdo/co)

NB: v češtině je obdobný případ u sloves „začít“ a „skončit“ – taky nepotřebují nutně k podmětovému významu zájmeno „se“. Ve slovenštině je ale podmětový tvar bez *sa* nesprávný: Začal (skončil) som schôdzu – Schôdza **sa** začala/skončila (*Schôdza začala/skončila je nesprávne – bohemizmus.)

Cvičení 2:

Na každé sloveso v tomto přehledu utvořte jednoduchou větu obsahující minimálně podmět (a předmět), s tím že podmět, kvůli přehlednosti, dejte s **-ga** (ne s **-wa** – protože to může být i předmět).